

Signalenlijst kindermishandeling 4-12 jaar

Voorwoord

Als een kind mishandeld, verwaarloosd en/of misbruikt wordt, kan hij signalen uitzenden. Het gebruik van een signalenlijst kan zinvol zijn, maar biedt ook een zekere mate van schijnzekerheid. De meeste signalen zijn namelijk stressindicatoren, die aangeven dat er iets met een kind aan de hand is. Dit kan ook iets anders zijn dan kindermishandeling (echtscheiding, overlijden van een familielid, et cetera). Als er veel signalen van deze lijst op een kind van toepassing zijn, hoe groter de kans dat er sprake kan zijn van kindermishandeling.

Het is niet de bedoeling om aan de hand van een signalenlijst het 'bewijs' te leveren van de mishandeling. Het is wel mogelijk om een vermoeden van mishandeling meer te onderbouwen naarmate er meer signalen uit deze lijst geconstateerd worden. Een goed beargumenteerd vermoeden is voldoende om in actie te komen! Volg daarin het opgestelde protocol ten aanzien van vermoedens van kindermishandeling.

De signalen die in deze lijst worden vermeld, hebben betrekking op alle vormen van mishandeling. Aan het einde van de lijst zijn nog enkele signalen opgenomen die meer specifiek zijn voor seksueel misbruik. Om een duidelijk beeld te krijgen van wat er aan de hand zou kunnen zijn, is het van belang de hele context van het gezin erbij te betrekken. Daarom worden ook een aantal signalen van ouders en gezin genoemd.

Als beroepskracht kun je altijd overleggen met het Advies- en Meldpunt Veilig Thuis over signalen die zorgen baren, bijvoorbeeld blauwe plekken op vreemde plaatsen.

1. Psychosociale signalen

Ontwikkelingsstoornissen

Omschrijving	Ja	Nee	Toelichting
Achterblijven in taal-, spraak-, motorische-, emotionele- en/of cognitieve ontwikkeling			
Schijnbare achterstand in verstandelijke ontwikkeling			
Regressief gedrag			
Niet zindelijk			

Relationele problemen ten opzichte van de ouder/verzorger

Omschrijving	Ja	Nee	Toelichting
Totale onderwerping aan de wensen van de ouder/verzorger			
Sterk afhankelijk gedrag ten opzichte van de ouder/verzorger			
Onverschilligheid ten opzichte van de ouder/verzorger			
Het kind is bang voor de ouder/verzorger			
Het kind vertoont een heel ander gedrag als de ouder/verzorger in de buurt is			

Relationele problemen ten opzichte van andere volwassenen

Omschrijving	Ja	Nee	Toelichting
Bevriezing bij lichamelijk contact			
Allemansvriend			
Lege blik in de ogen en vermijden van oogcontact			
Waakzaam, wantrouwend			

Relationele problemen ten opzichte van andere kinderen

Omschrijving	Ja	Nee	Toelichting
Speelt niet met andere kinderen			
Niet geliefd bij andere kinderen			
Wantrouwend			
Trekt zich terug in zijn eigen fantasiewereld			

Gedragsproblemen

Omschrijving	Ja	Nee	Toelichting
Plotselinge gedragsverandering			
Labil, nerveus gespannen			
Depressief			
Angstig			
Passief, in zichzelf gekeerd, meegaand, apathisch, lusteloos			
Agressief			
Hyperactief			
Destructief			
Geen of nauwelijks spontaan spel, geen interesse in spel			
Vermoeidheid, lusteloosheid			
Niet huilen, niet lachen			
Niet tonen van gevoelens, zelfs niet bij lichamelijke pijn			
Schuld- en schaamtegevoelens			
Zelf verwondend gedrag			
Eetproblemen			
Anorexia/boulimia			
Slaapstoornissen			
Bedplassen/broekpoepen			

2. Medische signalen

Lichamelijke kenmerken (specifiek voor lichamelijke mishandeling)

Omschrijving	Ja	Nee	Toelichting
Blauwe plekken			
Krab-, bijt- of brandwonden			
Botbreuken			
Littekens			

Verzorgingsproblemen (specifiek voor verwaarlozing)

Omschrijving	Ja	Nee	Toelichting
Slechte hygiëne			
Onvoldoende kleding			
Onvoldoende geneeskundige en tandheelkundige zorg			
Veel ongevallen door onvoldoende toezicht			
Herhaalde ziekenhuisopnamen			
Recidiverende ziekten door onvoldoende zorg			
Traag herstel door onvoldoende zorg			

Overige medische signalen

Omschrijving	Ja	Nee	Toelichting
Ondervoeding			
Achterblijven in lengtegroei			
Psychosomatische klachten (buikpijn, misselijkheid, hoofdpijn, et cetera)			

3. Kenmerken ouders/verzorgers/gezin

Ouder/verzorger-kind relatiestoornis

Omschrijving	Ja	Nee	Toelichting
De verzorger troost het kind niet bij huilen			
De verzorger klaagt overmatig over het kind			
De verzorger heeft irreële verwachtingen ten aanzien van het kind			
De verzorger toont weinig belangstelling voor het kind			

Signalen verzorger

Omschrijving	Ja	Nee	Toelichting
Geweld in eigen verleden			
Apathisch en (schijnbaar) onverschillig			
Onzeker, nerveus en gespannen			
Onderkoeld brengen van eigen emoties			
Negatief zelfbeeld			
Steeds naar andere artsen/ziekenhuizen gaan ('shopping')			
Afspraken niet nakomen			
Het kind opeens van de buitenschoolse opvang weghalen			
Aangeven het bijna niet meer aan te kunnen			
De ouder/verzorger heeft psychiatrische problemen			
Een verslaafde ouder/verzorger			

Gezinskenmerken

Omschrijving	Ja	Nee	Toelichting
'Multiprobleem' gezin			
Ouder/verzorger die er alleen voorstaat			
Regelmatig wisselende samenstelling van gezin			
Isolement			
Vaak verhuizen			
Sociaaleconomische problemen: werkloosheid, slechte behuizing, migratie, et cetera			
Veel ziekte in het gezin			
Draaglast gezin is groter dan de draagkracht			
Geweld wordt gezien als middel om problemen op te lossen			

4. Specifieke signalen bij seksueel misbruik

Lichamelijke kenmerken

Omschrijving	Ja	Nee	Toelichting
Verwondingen aan genitaliën			
Vaginale infecties en afscheiding			
Jeuk bij vagina en/of anus			
Problemen bij het plassen			
Recidiverende urineweginfecties			
Pijn in de bovenbenen			
Pijn bij lopen en/of zitten			
Seksueel overdraagbare ziekten			

Gedragsproblemen (afwijkend seksueel gedrag)

Omschrijving	Ja	Nee	Toelichting
Excessief en/of dwangmatig masturberen			
Angst voor lichamelijk contact of juist zoeken van seksueel getint lichamelijk contact			
Niet leeftijdsadequaate seksueel spel			
Niet leeftijdsadequate kennis van seksualiteit			
Angst om zich uit te kleden			
Angst om op de rug te liggen			
Negatief lichaamsbeeld: ontevredenheid over, boosheid op of schaamte voor eigen lichaam			
Schrikken bij aangeraakt worden			
Houterige motoriek (onderlichaam 'op slot')			
Geen plezier in bewegingsspel			

Relationele problemen

Omschrijving	Ja	Nee	Toelichting
Angst voor mannen of vrouwen in het algemeen of voor een man of vrouw in het bijzonder			
Sterk verzorgend gedrag, niet passend bij de leeftijd van het kind (parentificatie)			

5. Signalen specifiek voor kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld

Gedragsproblemen

Omschrijving	Ja	Nee	Toelichting
Agressie: kopiëren van gewelddadig gedrag van de vader (sommige kinderen, met name jongens kopiëren het gedrag van hun vader door hun moeder of jongere broertjes/zusjes te slaan)			
Alcohol- of drugsgebruik			
Opstandigheid			
Angst			
Depressie			
Negatief zelfbeeld			
Passiviteit en teruggetrokkenheid			
Zichzelf beschuldigen			
Verlegenheid			
Suïcidaliteit			

Problemen in sociaal gedrag en competentie

Omschrijving	Ja	Nee	Toelichting
Sociaal isolement: proberen thuissituatie geheim te houden en ondertussen aansluiting te vinden met leeftijdsgenoten (zonder ze mee naar huis te nemen)			
Wantrouwen ten aanzien van de omgeving			
Gebrek aan sociale vaardigheden			

Schoolproblemen

Omschrijving	Ja	Nee	Toelichting
Schooluitval			
Moeite met concentreren			
Overcompenseren (opvallend extra inzet op school)			

6. Signalen specifiek voor het syndroom van Münchhausen by Proxy (MBPS)

Het syndroom Münchhausen by Proxy is een ernstige vorm van kindermishandeling. Degene met dit syndroom [vaak de moeder], komt liefdevol en bezorgt over, zoekt zeer regelmatige intensieve medische hulp voor een kind, maar is zelf degene die het kind bewust ziek maakt. Dit door toediening van middelen, het toebrengen van verwondingen of infecties. MBPS kan zeer ingrijpende vormen aannemen: ca. 10% van de kinderen overlijdt aan de gevolgen van MBPS.

Signalen die kunnen duiden op dit syndroom

Omschrijving	Ja	Nee	Toelichting
De onderzoeksgegevens kloppen niet met het ziektebeeld			
De medische gegevens over eerdere behandelingen is moeilijk te verkrijgen			
De symptomen verdwijnen wanneer ouder/verzorger en kind worden gescheiden			
Een broertje of zusje is overleden of eveneens vaak ziek			
De moeder schrikt niet terug voor ingrijpende onderzoeken of het onder narcose brengen van het kind en dringt daar zelfs op aan			
De voorvallen vinden in de avonden en weekenden plaats waarbij een beroep wordt gedaan op andere artsen			
De volgende klachten worden gepresenteerd: bewusteloosheid, insulden, apneu, diarree, overgeven, koorts, lethargie			
Het kind heeft een aanzienlijke ziektegeschiedenis met steeds andere klachten			
De moeder is werkzaam in de gezondheidszorg of beschikt over een zeer grote medische kennis			
Het verhaal van de moeder bevat kleine tegenstrijdigheden			
Er wordt vaak van arts gewisseld			

Bij een postnatale depressie bij de moeder, wiegendood of een kind dat niet goed groeit is de moeder vaak dankbaar als ze ontlast wordt van de zorg voor hun kind, terwijl een MBPS-moeder die zorg niet wil uitbesteden.